

DIN LUPTA MUNCITORILOR DE LA SALINELE DIN TRANSILVANIA (1914—1918)

CONSTANTIN ENEA ȘI VASILE ȘCHIOPU

1. Între anii 1914 și 1918 sarea transilvăneană se exploata din următoarele localități: Ocna Sibiului, Ocna Mureșului, Turda, Praid, Ocna Dejului, Cosciui și Șugatag¹. Conform datelor din lucrarea autorilor J. Szterényi și J. Ladányi, între 1914 și 1918 producția de sare a Ungariei provenea în cea mai mare parte din Transilvania. Din cele nouă exploatări de sare indicate de autori pentru întreaga Ungarie, șapte se aflau în Transilvania².

Salinele transilvănene au dat între anii 1914 și 1918 următoarele cantități de sare:

Anul	Căp. Min. Zlatna	Căp. Min. Baia-Mare	Total
1914	2 103 000 q	473 846 q	2 576 846 q
1915	1 945 555 q	532 221 q	2 477 776 q
1916	1 838 405 q	723 126 q	2 561 531 q
1917	2 016 590 q	776 763 q	2 793 353 q
1918	1 769 120 q	526 783 q	2 295 903 q ³

Pentru a scoate în evidență importanța producției de sare din Transilvania pentru economia de război a Austro-Ungariei, redăm mai jos în cifre statistice

Anul	Producția Transilvaniei	Producția Ungariei	Producția Transilvaniei din total
1914	2 576 846 q	3 016 362 q	85,4 %
1915	2 477 776 q	2 872 587 q	86,2 %
1916	2 562 531 q	3 025 071 q	84,6 %
1917	2 793 353 q	3 461 849 q	80,7 % ⁴

¹ *Industria și bogățiile naturale din Ardeal și Banat*, Cluj, Camera de comerț și industrie Cluj, 1927, p. 68.

² J. Szterényi și J. Ladányi, *A magyar ipar a világháboruban*, Budapesta, Soc. Franklin, 1934, p. 35.

³ Arh. Inspectoratului regional de control geologic și minier Hunedoara, sec. Brad, fond. Căpitănatul minier Zlatna, pach. 400—600, actele: 590, 591, și 592/1915; pach. 600—800, actul 769/1915; pach. 2 000—2 200, actul 2067/1916; pach. 400—600, actul 479/1917; pach. 600—800, actul 766/1917; pach. 3 200—3 300, actul 3 221/1917; Arh. I.R.C.G.M. Baia Mare, fond. C. M. Baia-Mare, actul 52/1921.

⁴ J. Szterényi și J. Ladányi, *op. cit.*, p. 288.

și procente producția de sare a Transilvaniei în raport cu cea a întregii Ungarii pe perioada 1914—1917.

Din datele arătate mai sus rezultă că după ce în 1915, producția de sare a Transilvaniei a înregistrat o scădere față de anul 1914 din cauza masivelor concentrări ale muncitorilor, în anul următor, datorită angajării de noi muncitori, chiar necalificați, și demobilizării unei părți a muncitorilor calificați, producția s-a urcat din nou și a continuat să crească pînă în 1917. Dar, cu toate oscilările, în acești ani producția de sare a Transilvaniei a reprezentat în medie 80,9% din producția de sare a întregii Ungarii.

În exploatarea de sare ale Transilvaniei, conform datelor de care dispunem, în anul 1914 lucrau 1 652 de muncitori, în anul 1915 numărul lor a scăzut la 1 056 ca urmare a mobilizărilor, iar în anul 1916 el s-a urcat din nou la 1 315 muncitori¹. Grupul cel mai numeros îl constituiau muncitorii de la Ocna Mureșului, care număra 632 de oameni, urmat de cel de la Ocna Dejului cu 360 de muncitori².

În anii primului război mondial, situația muncitorilor de la salinile din Transilvania — români, maghiari și de alte naționalități — s-a înrăutățit și mai mult față de perioada antebelică, datorită greutăților create de război și de consecințele lui. Folosindu-se de conjunctura de război, cercurile guvernante din Austro-Ungaria au militarizat salinile, au creat detașamente de muncă, au prelungit ziua de lucru la 10—12 ore și chiar mai mult³, au plătit salarii mici în raport cu necesitățile muncitorilor și cu scumpetea mereu crescîndă și au folosit pe scară largă în locul muncitorilor mobilizați personal necalificat, femei și copii. În felul acesta, muncitorii au fost lipsiți de multe drepturi pe care le cuceriseră treptat, prin lupte greviste, înainte de primul război mondial.

Muncitorimea nemaghiară, în special cea română și slovacă, pe lîngă exploatarea economică suferea și din cauza asupririi naționale, care din august 1916 — dată la care România a intrat în război alături de Antantă — a luat aspecte deosebit de brutale, ca, de pildă, deportări la minele din Ungaria, procese de „înalță trădare” etc.

Pentru a împiedica lupta muncitorilor de la saline și a preîntîmpina scăderea producției, unele saline din Transilvania au fost militarizate chiar din anul 1915. Astfel, în fruntea salinei de la Praid a fost numit un comandant militar ajutat de cinci soldați, iar un ordin al Ministerului de Război ungar, din 14 mai 1916, a obligat conducerea salinei din Ocna Dejului să continue exploatarea în interesul statului și al războiului. Totodată muncitorii au fost militarizați⁴.

Conform legii din 1912 privitoare la militarizarea întreprinderilor industriale în caz de război, comandanții militari aveau dreptul să mobilizeze pe orice cetățean civil și să-l trimită în caz de nevoie la orice fel de muncă; să oblige pe proprietarii întreprinderilor militarizate să continue producția și chiar să ia între-

¹ Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C. M. Zlatna, pach. 400—600, actele 590, 591 și 592/1915; pach. 600—800, actul 769/1915; pach. 2 000—2 200, actul 2 067/1916; pach. 3 200—3 300, actul 3 221/1917; Arh. I.R.C.G.M. Baia Mare, fond. C. M. Baia Mare, actele 986/1915; 1670/1916; acte statistice/1917 și actul 2668/1917.

² Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C. M. pach. 400—600, actul 590/1915, și pach. 400—600, actul nr. 527/1916.

³ *Ibidem*, actul 551/1916.

⁴ *Ibidem* actul 527/1916.

prinderile sub comanda lor directă. În felul acesta, legea a pus pe muncitori la bunul plac al comandanților militari, care puteau să declare mobilizat pe orice muncitor, transformându-l într-un soldat lipsit de drepturi al armatei austro-ungare.

După ce a izbucnit războiul, paralel cu militarizarea întreprinderilor de sare din Transilvania, în anii 1914 și 1915 a avut loc o masivă chemare sub arme a muncitorilor, în special a celor români. De pildă, la Ocna Dejului, din cei 360 de muncitori au fost mobilizați 191, la Praid 75 de mineri, iar la Ocna Sibiului 29 de muncitori¹. De la Ocna Mureșului au plecat la armată 198 de muncitori¹.

Muncitorii rămași pe loc, încorporați în detașamente de muncă și considerați soldați, continuau să lucreze la saline în condiții și mai grele, neavând nici un fel de drepturi civile și primind un salariu de mizerie. Lăsați la bunul plac al comandanților militari și pradă lăcomiei patronilor, muncitorii au pierdut primele și indemnizațiile de care beneficiaseră. Astfel, salariile muncitorilor de la salinele din Transilvania între anii 1914 și 1918 au fost „în comparație cu minimul de existență”. următoarele :

Anul	Salariul mediu săptămânal	Minimul de existență săptămânal
1914	13,80 cor.	42,68 cor.
1915	14,04 „	—
1916	15,24 „	115,49 „
1917	20,34 „	189,90 „ ²

După cum se vede, salariile muncitorilor de la salinele din Transilvania erau foarte mici în raport cu minimul necesar existenței. Ele însă nu erau foarte mici numai în raport cu minimul de existență, ci chiar mai mici decât salariile muncitorilor de la salinele din Ungaria, demonstrând poziția de inferioritate a Transilvaniei în cadrul politicii claselor dominante maghiare și chiar gradul de pauperizare mai accentuat al muncitorilor transilvăneni. În anul 1914 salariul mediu săptămânal al unui muncitor de la salinele din Ungaria era de 21 de coroane, în anul 1915 de 21,18 coroane, în 1916 de 22,80 coroane, iar în anul 1917 de 27,12 coroane³, deci cu peste 40—50% în plus față de cât primeau muncitorii salinelor din Transilvania. Din acest motiv, muncitorii mineri din Transilvania, atât în memoriile înaintate Comisiei de reclamații de la Budapesta, cât și în cele adresate autorităților miniere locale și superioare, revendicau uniformizarea salariilor la întreprinderile miniere din Transilvania și ridicarea lor la nivelul salariilor minerilor din Ungaria.

În anii războiului, clasele dominante din Austro-Ungaria, sub presiunea mereu crescândă a luptei revoluționare a muncitorilor, au fost nevoite să majoreze salariile nominale și să acorde din nou unele avantaje bănești suprimate.

¹ Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C.M., pach. 400—600 actele 586, 587 și 590/1915 ; pach. 400—600, actul 527/1916.

² *Ibidem*, pach. 2 300—2 600, actele 2 338 și 2 443/1917 ; pach. 3 200—3 300, actele 3 200 și 3 221/1917 ; K. Feleki, *Greva generală a minerilor din Valea Jiului (1916)*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.”, 1957, nr. 4, p. 178.

³ J. Szterényi și J. Ladányi, op. cit., p. 290—291.

Dar aceste majorări și avantaje au fost atât de neînsemnate în raport cu creșterea scumpetei, încât gradul de pauperizare a muncitorimii a crescut de la an la an, atingând proporții amenințătoare în 1918. Lucrul acesta reiese deosebit de limpede dacă comparăm indicii de creștere a salariilor cu cei ai prețurilor oficiale de la produsele alimentare de primă necesitate. Dacă între anii 1914 și 1917 salariile s-au majorat în medie cu 100%, prețurile au crescut aproximativ cu 400%¹.

În august 1917 muncitorii de la salinile din Șugatag, Cosciui și Slatina aflați sub aceeași conducere administrativă, având în vedere scumpetea generală, au cerut să li se majoreze salariile cu 100%. „Din salariile noastre — arătau minerii — nu putem să ne procurăm nici un articol de primă necesitate. Cîștigul unui muncitor în funcție de capacitatea sa de muncă fiind de 80—170 coroane (lunar), din care se scade impozitul, cota de cereale, contribuția la casele de frățietate și costul alimentelor (luate de la magazinele întreprinderii — *n.n.*) și costul încălzitului, unui muncitor îi mai revine în medie 40 coroane. Și numai un muncitor foarte bun este în stare să primească 80 coroane”².

Rezultă, prin urmare, că în anii războiului 1914—1918 salariile muncitorilor de la salinile din Transilvania erau atât de scăzute în raport cu scumpetea crescîndă, încât nu puteau să facă față nevoilor zilnice.

Salariile cele mai mici de la saline între anii 1914 și 1918 le-au primit femeile și în special copiii, care, din cauza mizeriei create de război și consecințelor sale, au fost nevoiți să se angajeze chiar și la lucru în mine. La salinile din Ocna Mureșului lucrau în anul 1914 la suprafață 22 de copii și în mină 34, primind pe schimb 0,80 coroane; la Praid lucrau în mină 24 de copii, iar la suprafață 4, avînd un salariu de 1,28 coroane pe schimb³.

Un factor care a contribuit mult la creșterea mizeriei în rîndul muncitorilor de la salinile din Transilvania a fost lipsa de alimente, îmbrăcăminte și combustibil. Clasele dominante din Austro-Ungaria, dîndu-și seama că războiul nu se va termina curînd, după cum preconizaseră militariștii germani, chiar din anul 1914 au luat o serie de măsuri menite să asigure continuarea războiului. Pentru crearea rezervelor de alimente necesare frontului s-a introdus raționalizarea alimentelor, s-a interzis consumarea făinei de grîu, fără a fi amestecată cu făină de orz și porumb, și s-a introdus sistemul cartelelor, lovind crunt masele muncitorești.

Magazinele alimentare și de îmbrăcăminte, înființate de oficiile salinelor sub presiunea muncitorilor încă înainte de primul război mondial, din cauza lipsei de alimente și a proastei organizări nu au corespuns cerințelor și muncitorii

¹ Arh. st. Sighet, fond. Prefectura jud. Maramureș, pach. acte prezidențiale ale subprefectului 1—634, dos. 10/1916; „Ellenzek”, nr. 153 din 13 martie 1915, nr. 268 din 16 iunie 1915 și nr. 331/din 24 iulie 1915; nr. 47 din 26 februarie 1916, nr. 83 din 2 martie 1916, nr. 112 din 17 mai 1916, nr. 158 din 14 iulie 1916 și nr. 190 din 22 august 1916; nr. 17 din 22 ianuarie 1917 și nr. 106 din 9 mai 1917; „Szamos”, nr. 8 din 10 ianuarie 1915 și nr. 45 din 18 februarie 1915; nr. 16 din 16 ianuarie 1916 și nr. 305 din 29 noiembrie 1916; nr. 266 din 22 septembrie 1917; „Újság”, nr. 299 din 16 decembrie 1917.

² Arh. I.R.C.G.M. Baia Mare, fond. C. M. Baia Mare, actul 1788/1917.

³ Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, Sec. Brad, fond. C. M. Zlatna, pach. 400—600, actul 590/1915 și pach. 600—800, actul 769/1915.

au fost siliți să-și procure alimentele necesare în cea mai mare parte de pe piață la prețuri de speculă.

În ce privește lipsa îmbrăcăminte, încălțămintei și a combustibilului de luminat și încălzit, ea a constituit obiectul a sute de cereri și rapoarte înaintate forurilor superioare și locale.

Cauzele arătate mai sus au determinat pe muncitorii de la saline ca în perioada 1914—1918 să ducă, alături de proletariatul din întreaga Transilvanie, o luptă permanentă pentru îmbunătățirea condițiilor de viață, pentru obținerea și lărgirea drepturilor politice, împotriva exploatării sîngeroase și a războiului imperialist și pentru libertatea națională.

În primii ani ai războiului, autoritățile austro-ungare au decretat legi excepționale care au lipsit pe muncitori de libertatea de organizare și de libertatea de acțiune, drepturi cucerite prin lupte grele înainte de război. Dar, contrar așteptărilor claselor dominante, războiul a dus la ascuțirea contradicțiilor în monarhia austro-ungară. Ca urmare, lupta muncitorilor de la saline a crescut de la an la an, dezvoltîndu-se în linie ascendentă.

Paralel cu lupta desfășurată pe calea memoriilor și a protestelor scrise, în ciuda legilor excepționale din 1912, care interziceau grevele pe timp de război, muncitorii de la saline, la fel ca cei de la minele de cărbune, fier și metale neferoase, au fost printre primii care s-au ridicat la luptă grevistă.

Astfel, la nouă luni de la izbucnirea războiului, muncitorii de la salina Ocna Mureșului au declarat o grevă, avînd un puternic caracter economic și politic. Greva s-a declanșat în ziua de 17 aprilie 1915 și, cu o întrerupere de aproape o săptămînă, a durat pînă la 2 mai.

Dintre muncitorii permanenți care lucrau la Ocna Mureșului, 260, avînd o mai mare vechime, beneficiau — pe lîngă salariu — și de o anumită cantitate de cereale și lemne de foc la un preț convenabil. Cantitatea de cereale era fixată după starea familială (muncitorul necăsătorit primea lunar 25 kg de grîu și 7,50 kg de porumb, cel căsătorit 27.54 kg de grîu și 19,50 kg de porumb) și după numărul membrilor de familie. Cantitatea lemnului de foc varia între 1 și 1,5 m³, după anotimp. Prețul lemnului, jumătate îl suporta statul, iar jumătate muncitorii¹. În perioada antebelică, atît cantitățile de cereale, cît și lemnurile erau asigurate muncitorului prin contractul colectiv.

Pînă la sfîrșitul lunii februarie 1915, muncitorii în drept sau, în lipsa lor, familiile au primit aceste cantități de cereale în mod normal. Începînd însă cu luna martie, lipsind cerealele, muncitorii nu au mai fost aprovizionați.

La 8 martie 1915 a avut loc la Ocna Mureșului o consfătuire la care au participat deopotrivă muncitorii și conducerea salinei. La consfătuire muncitorii au cerut conducerii să le acorde un spor de scumpete sub orice formă, avînd în vedere condițiile grele de trai. Conducerea întreprinderii a promis că va face propunere Ministerului de Finanțe pentru a satisface cererea muncitorilor². Dar, cu toate că s-au înaintat numeroase rapoarte Ministerului de Finanțe, Ministerului Agriculturii și organelor administrative comitatense, în care se arăta că muncitorii erau incapabili „să execute muncile în mine din cauza alimentației

¹ Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C. M. Zlatna, pach. 1 200—1 400 actul 1222/1915.

² *Ibidem*.

nesatisfăcătoare, nu s-au luat măsuri¹, situația muncitorilor agravându-se. Din această cauză, în ziua de 17 aprilie, muncitorii de la mina „Ștefania” au încetat lucrul.

La vestea aceasta, șeful Oficiului minier din Ocna Mureșului, Czeniger, însoțit de inginerul-șef al minei, a coborât în galerii și, adunînd pe greviști, le-a cerut insistent să reia lucrul. El le-a arătat că memoriul întocmit cu ocazia consfăturii din 8 martie a fost înaintat de oficiu cu propunere favorabilă Ministerului de Finanțe. Trecînd apoi la amenințări, șeful Oficiului minier a avertizat pe greviști că în calitate „de muncitori angajați sînt obligați să aștepte cu răbdare dispoziția autorităților supreme”². În ciuda amenințărilor, greviștii au refuzat să reia lucrul și au insistat să li se îmbunătățească aprovizionarea cu cereale și să li se acorde sporul de scumpete.

Referindu-se la această rezistență a muncitorilor greviști, șeful Oficiului minier raporta la 31 mai 1915 Ministerului de Finanțe: „M-am îndepărtat de mină cu impresia că mi-a reușit să conving pe muncitorii agitați că punctul lor de vedere este greșit și că vor relua munca. Dar m-am înșelat. După o jumătate de oră mi s-a raportat că toți muncitorii au părăsit mina, iar cei dornici de a continua munca au fost terorizați”³.

Afirmația șefului Oficiului minier că muncitorii ar fi fost împiedicați să reia lucrul de către elementele „teroriste” ne arată, indirect, că greva a fost inițiată și organizată de elementele revoluționare din sindicat.

Totuși, după două zile de rezistență, în urma promisiunii că memoriul minerilor va fi satisfăcut de către minister și a amenințărilor, la 19 aprilie greviștii au reluat lucrul, care s-a desfășurat normal pînă în ziua de 25 aprilie⁴.

Concomitent, Oficiul minier din Ocna Mureșului, pentru a preîntîmpina o nouă încetare a lucrului, a cerut urgent Ministerului de Finanțe satisfacerea revendicărilor muncitorilor de la aceste saline. La 22 aprilie, la rîndul său, Ministerul de Finanțe a răspuns telegrafic că „Ministerul Agriculturii a repartizat pentru muncitorii noștri (de la Ocna Mureșului — *n.n.*) două vagoane făină amestecată din moara de la Barcs”⁵. Totodată, așteptînd sosirea făinii, pentru a menține liniștea. Căpitănatul minier Zlatna a dat ordin Oficiului minier din Ocna Mureșului să facă plata salariilor pe luna aprilie în mod anticipat, ceea ce s-a și executat în 25 ale lunii. În același timp, din casa de frățietate a salinelor s-a acordat fiecărui muncitor permanent cîte un împrumut excepțional de 40 de coroane, fără însă a se acorda sporul de scumpete revendicat de mineri. Refuzul de a se acorda acest spor, cu toate că Oficiul minier a promis că se va strădui din toate puterile să asigure alimentația zilnică, a făcut ca muncitorii să înceteze din nou lucrul în ziua de 26 aprilie.

Încetarea pentru a doua oară a lucrului la salinele de la Ocna Mureșului a alarmat în așa măsură pe Czeniger, șeful Oficiului minier, încît, fără a mai raporta situația Căpitănatului minier Zlatna, a cerut telegrafic Ministerului de

¹ Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C.M. Zlatna, pach. 1 200—1 400 actul 1 222/1915.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

Finanțe să aprobe imediat sporul de scumpete¹. De data aceasta la mina „Ștefania” au intrat în grevă 352 de muncitori.

La 27 aprilie, șeful Oficiului minier, văzînd că la sunetul sirenei muncitorii nu s-au prezentat la lucru, a comunicat situația Căpitănatului minier Zlatna, iar pentru după-amiaza aceleiași zile a convocat pe delegații tuturor muncitorilor la tratative în biroul minei „Ștefania”. Aici, șeful oficiului, folosind promisiunile și amenințările, a încercat să determine pe greviști să reia lucrul, avertizînd pe greviști că, în cazul cînd vor prelungi greva și a treia zi, aceasta va avea „consecințe grave, care se pot termina cu desfacerea fără denunțare a contractului colectiv”². Czeniger a făcut apoi apel la patriotismul muncitorilor greviști și a cerut încă o dată ca în interesul lor și al „apărării intereselor generale ale țării” să reia munca întreruptă. Dar orice încercare a fost zadarnică; muncitorii au continuat să rămînă în grevă și în ziua următoare³.

Dîndu-și seama că muncitorii nu vor relua lucrul pînă cînd nu li se va satisface revendicarea privind îmbunătățirea aprovizionării cu alimente și acordarea sporului de scumpete, șeful Oficiului minier a cerut ajutorul Căpitănatului minier Zlatna.

În seara aceleiași zile de 27 aprilie a sosit la Ocna Mureșului, trimis de căpitanat, comisarul minier Eugen Schweiger, împuternicit să ducă tratative cu greviștii. Dar în ziua următoare greva s-a extins și mai mult. Numărul greviștilor se ridică acum la 366. Tratativele au fost fixate pentru ziua de 29 aprilie, ora 11, în biroul minei „Ștefania”⁴.

La tratative, din partea întreprinderii a participat inginerul-șef al minei „Ștefania”, iar din partea muncitorilor Ștefan Negrilaș, Dionisie Ciungan, Iro-nim Baci, Ioan Tîrnăvean, Dionisie Dobra, Vadas István, Fekete Albert, Vadas Karoly și Ilés Dénes. Delegații au arătat că au mandat din partea muncitorilor pentru a duce tratative cu autoritățile⁵.

Comisarul minier, pentru a intimida pe muncitori și a le sfărîma voința de luptă, a arătat delegaților muncitorimii că încetarea lucrului mai mult de trei zile poate avea consecințe grave, comunicîndu-le dispozițiile art. 20 al legii LXIII din 1912 (în sensul căroara putea fi pusă în aplicare procedura penală, sistarea producției de sare afectînd interesele războiului) și faptul că s-au făcut demersuri pentru a se veni în ajutorul lor. În după-amiaza aceleiași zile s-a fixat o adunare la care să participe toți muncitorii⁶. La această dată numărul greviștilor era de 370⁷.

La adunare, reprezentanții muncitorilor, avînd în spate mulțimea adunată, au prezentat comisarului un memoriu care cuprindea următoarele revendicări :

- a) Oficiul minier să aprovizioneze pe muncitori cu cereale ca și pînă acum. Pentru plata făinei să li se dea un acout care să se scadă din sporul de scumpete ;
- b) să se majoreze salariile ; c) Oficiul minier să acorde un spor de scumpete

¹ Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad. fond. C.M. Zlatna, pach. 1200—1400, actul 1222/1915.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

cît timp se vor menține prețurile urcate datorită războiului ; d) Oficiul minier să comunice muncitorilor retribuțiile pe schimb ¹.

Revendicările prezentate de muncitori arătau limpede că greva avea în primul rînd un caracter economic, însă condițiile și modul în care au fost formulate aceste revendicări le dădeau și un caracter politic.

În urma acceptării revendicărilor de către comisarul minier și a promisiunilor că ele vor fi satisfăcute, la 30 aprilie o parte din greviști au reluat lucrul. Totuși, numărul celor care continuau să reziste a rămas destul de mare : 284 de muncitori ². Munca în întregime nu a fost reluată decît la 2 mai 1915.

Greva muncitorilor de la Ocna Mureșului, declarată în plin război, a silit autoritățile miniere să acorde muncitorilor plata în bani pentru cerealele restante ; să le acorde un avans bănesc celor care s-au prezentat la lucru ; muncitorii angajați urmau să primească făina la preț redus, iar zilierii la prețul de achiziție. În sfîrșit, a silit Ministerul de Finanțe să aprobe sporul de scumpete.

Greva a provocat statului o pagubă echivalentă cu 1 712 zile lucrătoare ³.

Sub influența mișcărilor muncitorești, care în anul 1916 au devenit și mai puternice (de pildă greva generală a celor 10 000 de muncitori din Valea Jiului), Ministerul de Finanțe, sesizat și de comisiile de reclamații (care au luat naștere în ianuarie 1916 din inițiativa Ministerului de Război ungar), s-a văzut nevoit ca la 16 august 1916 să se adreseze întreprinderilor militarizate cu un ordin prin care dispunea să se lichideze în primul rînd deosebirea de salarizare și venituri dintre muncitorii aceleiași regiuni miniere ; întreprinderile să se îngrijească la timp să aibă alimente pentru muncitori și să le vîndă la un preț convenabil ; autoritățile miniere trebuiau să insiste pe lîngă întreprinderile miniere ca să îmbunătățească situația muncitorilor cu un venit sub trei coroane și care au nevoie de un ajutor special ; întreprinderile trebuiau să împiedice sporirea datoriilor muncitorilor rezultate din prețurile alimentelor sau din avansurile primite. aplicîndu-se un sistem de salarizare corespunzător și ușurîndu-se procurarea alimentelor : autoritățile miniere trebuiau să urmărească felul în care sînt tratați muncitorii și să ia măsuri pentru sistarea și sancționarea abuzurilor ; revendicările muncitorilor trebuiau ascultate cu atenție atît de comandanții militari, cît și de conducerea civilă a uzinelor și minelor ; procurarea de către muncitori a uneltelor de minierit trebuia să se facă la un preț convenabil. În sfîrșit, munca suplimentară urma să fie retribuită și să se acorde muncitorilor cel puțin din două în două duminici repaus duminical ⁴.

După cum se vede, ordinul, deși conținea numeroase recomandări favorabile muncitorilor, lăsa de fapt rezolvarea majorității problemelor legate de exploatarea miniere la latitudinea autorităților miniere locale și a comandanților întreprinderilor militarizate. Din aceste motive, nemulțumirile muncitorilor au continuat să crească de la an la an pe măsură ce războiul se prelungea și situația lor continua să se înrăutățească.

Clasele stăpînitore maghiare, care țineau într-o dublă asuprire social-economică și națională muncitorimea română din Transilvania, sprijinindu-se

¹ Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C.M. Zlatna, pach. 1 200—1 400, actul 1 222/1915.

² *Ibidem*

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, pach. 2 200—2 400, actul 2 348/1916.

pe forța baionetelor, în loc să ia în considerație cerințele muncitorilor din acest teritoriu românesc, începînd cu august 1916 — adică data la care România a intrat în război alături de Antantă —, au înăsprit și mai mult regimul terorist. Orice manifestare de nemulțumire a muncitorimii, în special nemaghiare, împotriva măsurilor de constrîngere sau a războiului era pedepsită cu deosebită asprime de către tribunalele militare și prin trimiterea pe front¹. Dar, în ciuda întăririi regimului de teroare și a înmulțirii tribunalelor speciale, muncitorii din Transilvania, îndrumați de elementele revoluționare, au continuat neabătut lupta împotriva exploatații, a războiului și pentru libertatea națională.

Această luptă revoluționară plină de abnegație a costat pe muncitorii din Transilvania numeroase jertfe. Chiar numai încercarea de a părăsi lucrul era uneori pedepsită cu împușcarea muncitorilor. Astfel, în septembrie 1916, un soldat din detașamentul militar care avea sub supraveghere salinele de la Ocna Mureșului a împușcat mortal pe muncitorul Ștefan Augustin pe motivul că a refuzat să lucreze².

În anul 1917 situația muncitorilor de la salinele din Transilvania, ca de altfel a întregului proletariat, s-a înrăutățit și mai mult. Lipsa acută de alimente influența serios asupra producției de război. La 20 ianuarie 1917, Oficiul minier al salinelor de la Turda a anunțat Căpitănatul minier Zlatna că producția de sare a fost împiedicată și redusă din cauză că făina de pîine nu a putut fi procurată³. La fel se prezentau lucrurile și la salinele de la Ocna Mureșului⁴.

Paralel însă cu adîncirea mizeriei și a contradicțiilor interne din cadrul monarhiei, a crescut și s-a întărit influența elementelor revoluționare din aripa stîngă a Partidului social-democrat. Totodată a început să se întărească mișcarea sindicală.

Între anii 1914 și 1916, datorită ordinelor de mobilizare, care au lipsit sindicatele atît de marea majoritate a membrilor, cît și de organele lor locale de conducere, numărul muncitorilor din sindicate a scăzut cu 50—60%⁵.

Începînd însă cu anul 1917, muncitorii, considerînd sindicatele ca arme ale luptei de clasă și ale luptei împotriva războiului, fără a ține seamă de autorități trec la reorganizarea vechilor sindicate, înființează altele noi și impun patronilor recunoașterea lor. Astfel au luat naștere sindicatele de la salinele din Ocna Mureșului și Ocna Dejului⁶.

În urma creșterii și întăririi elementelor revoluționare din aripa stîngă a Partidului social-democrat și a mișcării sindicale, lupta muncitorilor din Transilvania marchează o nouă etapă, caracterizată prin accentuarea maturității politice și întărirea combativității revoluționare. La acestea a contribuit în mare măsură și reîntoarcerea la întreprinderi, în urma ordinului Ministerului de Război ungar din 30 mai 1917, a unui număr însemnat de muncitori care fuseseră mobilizați și trimiși pe front din motive disciplinare, fiind considerați ca „agi-

¹ *Din istoria Transilvaniei*, vol. II, București, Edit. Acad. R.P.R., 1961, p. 327.

² Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C. M. Zlatna, pach. 400—600, actul 575/1917.

³ *Ibidem*, pach. 1—200, actul 193/1917.

⁴ *Ibidem*, pach. 400—600, actul 575/1917.

⁵ L. Fodor și L. Vajda, *Contribuții la istoria mișcării sindicale din Transilvania* (1848—1917) București, Edit. Consiliului Central al Sindicatelor, 1957, p. 114—115.

⁶ V. Liveanu, 1918. *Din istoria luptelor revoluționare din România*, București Edit. Politică, 1960, p. 157.

tatori și „instigatori”. Reîntorcându-se la vechile întreprinderi, ei au continuat să desfășoare aceeași muncă revoluționară îndreptată împotriva exploatării, războiului și asupririi naționale. Mulți dintre ei, venind de pe frontul rusec, unde bolșevicii desfășurau o vie activitate printre soldați, aduceau cu ei ideile revoluției ruse.

La 1 mai 1917 muncitorimea din Transilvania a organizat, pentru prima dată de la izbucnirea războiului, demonstrații pentru solidaritatea internațională a proletariatului, pentru pâine și pace; s-a înviorat totodată lupta pentru vot universal și s-a intensificat mișcarea grevistă. În lunile mai-iulie au loc mari greve la Brașov, Simeria, Arad, Timișoara etc.

Șirul acțiunilor greviste de la salinele din Transilvania, purtând caracteristicile noii etape, l-au deschis muncitorii de la Slatina, în majoritate români, care se aflau sub aceeași conducere administrativă cu muncitorii de la Cosciui și Șugatag. Greva a izbucnit în dimineața zilei de 7 august 1917.

Muncitorii de la Slatina, spre deosebire de cei de la Cosciui și Șugatag, se bucuraseră înainte de război de anumite avantaje, ca: o anumită cantitate de cereale garantată prin contractul colectiv, uzufructul unei grădini de 400 de stînjeni pe care minerul putea să-și construiască casă, 400 de stînjeni grădină pentru zarzavaturi¹. După începerea războiului, aceste avantaje au fost pierdute. În schimb, pentru a liniști pe muncitori, în anul 1916 statul a înființat un magazin de alimente cu un capital rulant de 30 000 de coroane, menit să aprovizioneze deopotrivă pe muncitorii de la Slatina, Cosciui și Șugatag. Magazinul însă nu putea aproviziona satisfăcător pe cei 1 216 muncitori, care împreună cu familiile lor ajungeau la circa 6 000 de suflete. Problema aprovizionării era îngreuiată și de faptul că pe teritoriul comitatului Maramureș staționau numeroase unități militare².

De fapt mișcarea muncitorilor pentru mărirea salariilor și îmbunătățirea aprovizionării cu alimente a început în mai 1916, cînd a intrat în vigoare distribuția făinei de război (făină de grîu amestecată în proporție de 50—70% cu făină de porumb).

Oficiul minier, pentru a liniști spiritele, a hotărît să majoreze salariile muncitorilor cu 40%³. Muncitorii cereau însă cu insistență să fie aprovizionați cu cerealele prevăzute în contractul încheiat cu întreprinderea.

În decembrie, pentru a potoli mișcarea, Ministerul de Finanțe a fost silit să aprobe majorarea cu 40% a salariilor. Dar cînd aceasta a fost adusă la cunoștința muncitorilor ei au declarat că „cel mai important ajutor ar fi restabilirea cantității de cereale contractuale, căci majorarea salariilor în sine nu le îmbunătățește situația”⁴; pentru a sili oficiul să le satisfacă cererea, au înaintat Comisiei de reclamații de la Budapesta numeroase memorii și, neprimind răspuns, au declarat grevă.

Inginerul Gál Iános, căutînd să ia apărarea Oficiului minier din Slatina și condamnînd pe muncitorii greviști, a declarat la anchetă că în rîndurile muncitorilor s-a constatat „influența dăunătoare a agitatorilor”, ținută de oficiu sub permanentă supraveghere⁵.

¹ Arh. I.R.C.G.M. Baia Mare, fond. C.M. Baia-Mare, actul 1 788/1917.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

Prin urmare, muncitorii au declarat grevă din motive economice, dar sub îndrumarea elementelor revoluționare. În ochii inginerului-șef ca apărător al intereselor statului austro-ungar, aceste elemente revoluționare nu erau decît niște „agitatori”, iar greva o „acțiune ilegală”.

În ziua de 7 august 1917, la ora obișnuită a începerii lucrului, muncitorii s-au prezentat la apel și în ordine și tăcere au intrat în mină. Dar ajunși sub pămînt au refuzat să lucreze. Supraveghetorii, văzînd aceasta, i-au somat să înceapă imediat munca. Minerii însă au declarat că sînt neputincioși din cauza hranei insuficiente și vor rămîne în grevă atîta timp cît nu li se vor satisface următoarele revendicări, prezentate ulterior delegatului Căpitănatului minier din Baia Mare : a) oficiul să-i aprovizioneze din nou cu alimente și îndeosebi cu cereale, conform vechiului sistem ; b) să le procure zarzavaturi și alte alimente, deoarece cele achiziționate pînă atunci erau cu totul insuficiente (în timp de un an o familie a primit numai 200 kg de cartofi, 5—8 kg de fasole, 2—3 kg de arpacaș, 1 kg de păsat, 0,75 kg de orez și 1,50 kg de untură) ; alimentele să le primească în mod regulat, lunar ; c), salariile muncitorilor mineri angajați și ale zilerilor să fie majorate cu cel puțin 100% ; d), să fie reglementată problema pensiilor ; tinerilor să li se socotească vechimea în cîmpul muncii de la vîrsta de 17 ani și nu de la 24, cînd erau angajați definitiv ; să se reglementeze problema ajutoarelor de boală ; e), oficiul să le procure îmbrăcăminte și încălțăminte la un preț redus și, în sfîrșit, munca suplimentară de sîmbătă noaptea să fie anulată ¹.

În general, revendicările aveau caracter economic și oglindeau starea de mizerie în care se zbăteau muncitorii de la salinele din comitatul Maramureș în cel de-al treilea an de război.

Știrea despre izbucnirea unei greve chiar în vecinătatea frontului, într-o regiune unde staționau numeroase unități militare și unde ideile revoluționare cîștigau teren tot mai mare, a produs alarmă în sînul conducerii salinelor ; aceasta, temîndu-se ca greva să nu se întindă și la salinele de la Cosciui și Șugatag, s-a adresat conducerii militare a întreprinderii. Neavînd însă forțe suficiente, Oficiul minier din Slatina s-a văzut nevoit să se adreseze autorităților comitatense din Sighet și chiar Ministerului de Finanțe.

În aceeași zi de 7 august, înainte de masă, la fața locului s-a prezentat subprefectul din Sighet, iar o telegramă a Ministerului de Finanțe cerea Căpitănatului Minier din Baia Mare să trimită imediat la Slatina un expert care să întocmească urgent un raport despre situația de acolo ². Subprefectul, pentru a lichida cît mai repede greva, deși nu avea nici o autorizare în acest sens, a promis muncitorilor „satisfacerea tuturor doleanțelor și a declarat... că întreprinderea s-a și obligat la aceasta” ³.

Prefectul însă, considerînd promisiunile subprefectului exagerate și pline de riscuri, s-a deplasat la Slatina și în cuvîntarea ținută în fața greviștilor a fost „mult mai prudent, a promis intervenția sa pentru rezolvarea oricărei revendicări juste, însă nu a făcut promisiuni că revendicările lor vor fi satisfăcute...” ⁴. Acest fapt a înverșunat pe mineri, care au continuat să rămînă în grevă în ziua de 8 august.

¹ Arh. I.R.C.G.M. Baia Mare, fond. C.M. Baia Mare, actul 1788/1917.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

Oficiul minier din Slatina, văzînd rezistența fermă a muncitorilor și temîndu-se de implicațiile politice pe care putea să le ia greva în caz că s-ar fi prelungit, a consimțit să majoreze retribuirea cu 100%, dar nu după metru cub, cum cereau muncitorii, ci după chintal. Retribuirea după metru cub nu a fost acceptată de oficiu decît la muncile pregătitoare¹. În același timp, oficiul a subliniat că, dacă „agitatorii” nu vor înceta cu pretențiile inacceptabile privitoare la majorarea cu 100% a retribuirii după metru cub, consecințele vor fi defavorabile muncitorilor. Totodată oficiul a cerut forurilor competente „să ia măsuri energice pentru îndepărtarea agitatorilor, fie mobilizîndu-i, fie prin alte mijloace”².

În urma acestor măsuri și a satisfacerii parțiale a revendicărilor, în ziua de 9 august muncitorii au reluat lucrul. Dar, cu toate că greva a încetat, situația de la salinele din Maramureș a rămas încordată. „La sosirea mea la Slatina în 9 august după masă — scria delegatul Căpitănatului minier din Baia Mare în raportul său din 14 august 1917 — lucrau toți muncitorii... și constatarea mea este că principalul motiv al nemulțumirii minierilor a fost sistarea cantităților de cereale contractuale. Dacă aceste cantități nu vor fi restabilite, nemulțumirea va continua să crească și nici cu forța nu va mai putea să fie potolită”³.

În urma raportului Căpitănatului minier din Baia Mare, în septembrie 1917 Ministerul de Finanțe, pentru a preîntîmpina o nouă grevă, a acordat salinelor de la Slatina, Cosciui și Șugatag suma de 60 000 de coroane drept diferență între prețul făinei raționalizate și al cerealelor prevăzute în contractul colectiv. În același timp, muncitorilor li s-a acordat un spor de război de 25% ca majorare la salarii⁴.

Lupta revoluționară dîră a muncitorilor de la Slatina a silit Oficiul minier și Ministerul de Finanțe să satisfacă pînă la urmă o parte din revendicările muncitorilor de la cele trei saline din comitatul Maramureș. Un rol important în această luptă l-au jucat elementele revoluționare, ca, de exemplu, Ioan Nazar și alții⁵.

În aceeași perioadă de timp și pentru cauze asemănătoare a izbucnit o grevă și la salinele din Ocna Mureșului. În raportul Oficiului minier din Ocna Mureșului din 6 martie 1918 înaintat Căpitănatului minier Zlatna se arăta că în anul 1917 la aceste saline au avut loc numeroase mișcări. „Prima grevă a avut loc în 13 august, cînd principala revendicare a fost asigurarea unei aprovizionări mai bune...”⁶.

După cum rezultă dintr-un proces-verbal încheiat cu ocazia anchetării greviștilor, mișcarea a început încă din primele zile ale lunii august, cînd muncitorii au cerut Oficiului minier mărirea rației de făină, reducerea zilei de lucru de la 12 la 8 ore și altele⁷. Oficiul minier, pentru a liniști spiritele și a preîntîmpina o încetare a lucrului, s-a văzut nevoit să introducă ziua de lucru de opt ore începînd cu 6 august.

¹ I.R.C.G.M. Maia Mare, fond. C.M. Baia Mare, actul 1 788/1917.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem, actul 31/1918.

⁵ Ibidem, actul 1 788/1917.

⁶ Arch. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C. M. Zlatna, pach. 600—900, actul 791/1918.

⁷ Ibidem, pach. 2 300—2 600, actul 2 338/1917.

Reducerea zilei de lucru a liniștit temporar pe mineri, care au continuat să lucreze pînă în dimineața zilei de 13 august¹. La această dată însă, muncitorii, prezentîndu-se la mine, au intrat în galerii, dar au refuzat să înceapă munca, deoarece revendicarea lor privind îmbunătățirea aprovizionării cu alimente nu a fost satisfăcută.

Folosirea tacticii ocupării minelor de către muncitorii greviști atît la Slatina, cît și la Ocna Mureșului ne confirmă că aceste greve aveau o conducere unică. Atît la Slatina, cît și la Ocna Mureșului, inițiatorii și organizatorii grevelor au fost în primul rînd elementele social-democrate înaintate².

Declararea grevei a produs dezorientare atît în sînul conducerii civile, cît și militare a salinelor. Imediat inginerul-șef al minei și referentul Oficiului minier din Ocna Mureșului au coborît în mina „Ștefania”, încercînd să determine pe muncitori să reia lucrul. Ei le-au spus că Oficiul minier este gata să trateze cu muncitorii, dar numai după ce reîncep lucrul. „Strădaniile lor însă au rămas fără rezultat”, nota comisarul minier Schweiger în procesul-verbal încheiat la 15 august 1917³.

După încercarea nereușită a inginerului-șef și a referentului Oficiului minier de a determina pe muncitori să reia lucrul, în jurul orei 8 greviștii au ieșit la suprafață și au organizat o întrunire, alegînd din rîndurile lor o delegație pentru a duce tratative cu Oficiul minier. În același timp, o telegramă a conducerii salinelor a anunțat Căpitănatul minier Zlatna că muncitorii au sistat lucrul și cerea grabnic un împuternicit care să trateze cu greviștii⁴.

Delegații muncitorilor s-au prezentat la Oficiul minier și i-au înmînat următoarele revendicări: a) în locul făinei (care era de calitate proastă) să se dea cereale boabe, iar cota pentru membrii de familie să fie mărită; b) Oficiul minier să se îngrijească de aprovizionarea muncitorilor cu cartofi, fasole, slănină, untură, îmbrăcăminte, încălțăminte și talpă la un preț convenabil⁵.

În aceeași zi, muncitorii au prezentat revendicările lor primpretorului din Ocna Mureșului⁶. Delegații au arătat primpretorului că muncitorii „au fost siliți să înceteze lucrul din cauza slăbirii fizice provocate de alimentația insuficientă”⁷.

Raportul Oficiului minier din Ocna Mureșului de la 6 martie 1918 arăta că între minierii din Ocna Mureșului se aflau muncitori care s-au întors de pe front și pretindeau „fără teme” un „cîștig mai mare pentru o muncă puțină și ușoară...”⁸. Acest exemplu, sublinia oficiul, s-a propagat și la ceilalți muncitori și, în ciuda urcării retribuției, producția a scăzut de la o lună la alta. Faptul acesta a determinat Ministerul de Război ungar să înăsprească disciplina militară, supunînd salinele ordinelor comandantului militar al uzinei locale „Solvay”⁹.

¹ I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C. M. Zlatna, pach. 2 300—2 600, actul 2 338/1917.

² A. Deac, I. Cicală, A. Egyed și V. Liveanu, *Mișcarea social-democrată din Transilvania în primele două decenii ale secolului al XX-lea*, în *Destrămarea monarhiei austro-ungare (1900—1918)*, București, Edit. Acad. R.P.R., 1964, p. 235.

³ Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C. M. Zlatna, pach. 2 300—2 600, actul 2 338/1917.

⁴ *Ibidem*, actul 2 305/1917.

⁵ *Ibidem*, actul 2 338/1917.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, pach. 600—900, actul 791/1918.

⁹ *Ibidem*.

Aceste relatări, de altfel ostile muncitorilor, ne confirmă încă o dată că greva a fost inițiată și organizată de elementele revoluționare care s-au întors de pe front, de membri ai sindicatului local și ai Secției române a partidului social-democrat.

Sub conducerea acestor elemente revoluționare, muncitorii au rămas în grevă și în ziua de 14 august. În ziua următoare, la Ocna Mureșului a sosit împuternicitul Căpitănatului minier Zlatna, comisarul minier Schweiger, care a convocat pe greviști la o adunare în biroul minei „Ștefania” pentru ora 14. La adunare, din partea Ministerului de Finanțe a participat dr. Pap Antal, administratorul financiar din Cluj¹.

Comisarul minier a atras atenția muncitorilor adunați asupra dispozițiilor din legile excepționale prevăzute pentru încetarea lucrului în caz de război și le-a cerut să aleagă delegații cu care să se înceapă tratativele. Totodată le-a cerut să reia munca.

Pentru tratative, muncitorii au ales cinci reprezentanți (dintre care unii au avut rol conducător și în greva din 1915)². La tratative au participat și comisarul alimentației, șeful Oficiului minier și funcționari tehnici.

După lungi dezbateri, ambele părți au căzut de acord asupra următoarelor : a) rațiile de făină de grâu se vor da în cereale boabe și Oficiul minier va asigura aceste cantități în mod permanent ; b) muncitorilor li se vor da 500 de perechi de bocanci, 55 kg de margarină, 4 chintale fasole și carne la un preț mai scăzut decât cel de pe piață ; muncitorii vor fi aprovizionați de asemenea cu cartofi și îmbrăcăminte. O dată cu plata ajutoarelor de îmbrăcăminte se vor distribui muncitorilor și cantitățile de făină existente în magazinele întreprinderii³.

Hotărârile și promisiunile au fost comunicate muncitorilor greviști, care stăteau adunați în fața Oficiului minier. Muncitorii, satisfăcuți de rezultatele tratativelor, s-au obligat ca în ziua de 16 august să reia lucrul⁴.

Totuși, Oficiul minier din Ocna Mureșului nu a respectat hotărârile și promisiunile făcute, căci în octombrie același an muncitorii de la aceste saline au fost siliți să declare din nou grevă pentru a obliga Oficiul minier să respecte hotărârile din august⁵.

Tot în octombrie, Oficiul minier din Turda a anunțat Căpitănatul Minier Zlatna că „muncitorii de la salinile din Turda au încetat lucrul, revendicând mărirea salariilor și îmbunătățirea aprovizionării cu alimente, îmbrăcăminte și combustibil pentru încălzit” ; oficiul a cerut și un împuternicit care să trateze cu greviștii⁶.

Văzind că împuternicitul căpitănatului întârzie, Oficiul minier din Turda a început tratative cu muncitorii, care în ziua de 18 octombrie s-au încheiat cu succes. Astfel, la 19 octombrie, când a sosit împuternicitul Căpitănatului minier Zlatna, greviștii reluasera lucrul⁷.

¹ Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C. M. Zlatna, pach. 600—900, actul 791/1918.

² Ibidem, pach. 2 300—2 600, actul 2 338/1917.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem, pach. 600—900, actul 791/1918.

⁶ Ibidem, pach. 3 000—3 200, 3 028/1917.

⁷ Ibidem.

Muncitorii au reluat lucrul, însă cu condiția ca împuternicitul căpitănatului să le asculte doleanțele și să intervină pentru satisfacerea lor. De aceea, în după-masa zilei de 19 octombrie, între muncitori și delegatul căpitănatului au avut loc noi tratative.

Muncitorii au cerut ca revendicările lor să fie satisfăcute imediat, deoarece din câștigul pe care-l primeau nu se puteau întreține nici pe ei, nici familiile lor¹. Din procesul-verbal încheiat de împuternicitul căpitănatului la 19 octombrie 1917 rezultă că cele arătate de muncitori erau o realitate. Cel mai bun tăietor de sare abia putea câștiga în opt ore de muncă 3,70 coroane, iar în mina „Terezia”, unde extragerea sării se făcea în condiții deosebit de grele, câștigul zilnic al unui muncitor se ridica la 2,77 coroane. După reținerea costului făinei, a luminărilor și a cotizației la casa de frățietate, un muncitor bun primise în mână în septembrie același an 88,97 coroane, iar un muncitor de la transport 45,25 coroane².

Cerînd satisfacerea revendicărilor, muncitorii de la salinele din Turda au arătat că în urma grevei minerii de la Ocna Mureșului au obținut „totul”, iar salariile muncitorilor de la fabrica de sodă din Turda erau mai mari decît ale lor. Dacă nu li se va da ceea ce ei au cerut, „vor fi siliți să înceteze din nou lucrul”³.

Către sfîrșitul anului 1917, în urma adîncirii contradicțiilor sociale și naționale din Transilvania, lupta tot mai hotărîtă a maselor a dus la dezvoltarea în ritm rapid a mișcării muncitorești. La aceasta a contribuit și victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Conducătorii social-democrați ai Secției române din P.S.D.U., văzînd situația creată și ținînd seama de starea de spirit a maselor, au reintrat în acțiune și au cerut recunoașterea dreptului națiunii române de a dispune liber de soarta sa. Această revendicare a contribuit la dezvoltarea luptei de eliberare națională.

Sub egida organizațiilor social-democrate și a sindicatelor au loc în decembrie 1917 demonstrații pentru pace cu Rusia și drepturi egale pentru toate națiunile la Timișoara, Reșița, Oradea și în alte localități.

În urma grevei generale din ianuarie 1918 din Austro-Ungaria, care a cuprins majoritatea orașelor și centrelor industriale din Transilvania, guvernul ungar a fost silit să autorizeze constituirea legală a sindicatelor minerilor⁴, care luaseră naștere în decursul luptelor precedente. Greva generală din ianuarie a fost urmată de un șir neînterupt de greve și demonstrații cu caracter local la Lupeni, Reșița, Timișoara, Oradea, Cluj etc.

La crearea situației revoluționare și la întărirea procesului de clarificare ideologică din sînul mișcării muncitorești au contribuit și prizonierii care s-au reîntors din Rusia. Mulți dintre aceștia, reîntorcîndu-se în țară, au luat legătură cu grupurile comuniste de aici, întărind rîndurile lor și contribuind la răspîndirea ideilor revoluționare în cele mai îndepărtate colțuri ale țării.

Intensificarea răspîndirii ideilor revoluției socialiste în Transilvania de către foștii prizonieri a provocat mare neliniște claselor stăpînitoare din Austro-Unga-

¹ Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C. M. Zlatna, pach. 3 000—3 200, 3028/1917.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *A magyar munkásmozgólom történetének válogatott dokumentumai, vol. 5.* Budapeșt, 1956, p. 44.

ria. Astfel, subprefectul comitatului Maramureș, pentru a împiedica legăturile dintre muncitorii de la saline și prizonierii întorși din Rusia, s-a adresat la 11 martie 1918 cartierului Armatei VII, care se afla în Colomeea, arătând că „asigurarea normală a exploatării sării la minele din Ocna Slatina, Cosciui și Șugatag cere ca prizonierii noștri care se întorc (din Rusia—*n.n.*) să nu fie încarțiruiți în aceste comune”¹.

Sub impulsul luptei crescînde a maselor, în aprilie 1918 muncitorii de la salinele din Șugatag, Cosciui și Slatina au declarat grevă. Dintr-o telegramă dataată 4 aprilie 1918 și trimisă de subprefectul de Maramureș prefectului la Budapesta, aflăm că „minerii de la mina de sare (din Slatina.—*n.n.*) și-au reluat lucrul, în afară de 17 vagabonzi și copii. Ordinea a fost pe deplin restabilită”².

Din telegramă rezultă că la 4 aprilie greva a fost lichidată, după toate probabilitățile, cu ajutorul forței armate.

La 18 aprilie 1918 au declarat grevă și muncitorii de la Ocna Mureșului. În urma grevei din octombrie 1917, muncitorii acestor saline primiseră cu începere de la 1 octombrie o majorare cu 25% a salariilor. În februarie 1918 însă, din cauza scumpetei, muncitorii au cerut o nouă majorare, îmbunătățirea aprovizionării cu alimente și îmbrăcăminte. În memoriul adresat Căpitănatului minier Zlatna se arăta că „suferințele muncitorilor de la Saline au ajuns la culme, ceea ce poate da naștere la urmări grave”. „Situația noastră — subliniau muncitorii — se prezintă ca în evul mediu sau ca în minele de plumb din Siberia de sub dominația absolutismului țarist... sîntem siliți să muncim cu asistența forței armate și trebuie să muncim contra voinței noastre...”³.

Oficiul minier a refuzat satisfacerea acestor revendicări. În ziua de 17 aprilie, conducerea sindicală locală s-a prezentat la Oficiul minier și a cerut să se acorde de urgență muncitorilor un ajutor mai mare, deoarece flămînzesc. De data aceasta, Oficiul minier, pentru a preveni greva, a fost de acord să dea ca acot muncitorilor permanenți căsătorii 50 de coroane, iar celor necăsătorii 30 de coroane⁴. După plecarea delegaților sindicali, șeful Oficiului minier, însoțit de funcționarii minei „Ștefania”, a coborît în mină și a comunicat muncitorilor că nu li se poate acorda un ajutor mai mare din lipsă de bani. Știrea a nemulțumit pe muncitori și la adunarea din după-amiaza aceleiași zile au hotărît să declare grevă.

La 18 aprilie 1918 o telegramă a Oficiului minier din Ocna Mureșului anunța Căpitănatul minier Zlatna că muncitorii de la aceste saline au încetat lucrul. Oficiul minier cerea grabnic un împuternicit care să trateze cu minierii⁵. În același timp, Oficiul minier a comunicat situația și comandantului militar din Ocna Mureșului, care avertiza pe muncitori că încetarea lucrului „nu dăunează numai intereselor statului, ci și armatei”, și i-a somat să reia deîndată lucrul; În caz contrar vor suporta consecințele⁶.

¹ Arh. st., Sighet, fond. P. J. Maramureș, pach. acte diverse, dos. Mișcarea socialistă din Maramureș, 1918.

² Ibidem.

³ Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C. M. Zlatna, pach. 300—400, actul 419/1918.

⁴ Ibidem, pach. 1 200—1 400, actul 1 268/1918.

⁵ Ibidem, pach. 900—1 200, actul 1 195/1918.

⁶ Ibidem, pach. 1 200—1 400, actul 1 268/1918.

În după-masa-zilei de 19 aprilie, la Ocna Mureșului a sosit delegatul Ministerului de Finanțe și consilierul ministerial Pap Antal din Cluj, care a început imediat tratativele cu muncitorii. Șeful Oficiului minier a cerut muncitorilor în scris să reia lucrul și în interesul securității minei să aleagă oameni pentru întreținere. Muncitorii au refuzat, declarând că nu vor relua lucrul decât în urma hotărârii Centralei sindicale, al cărei delegat îl aștepta. Tratativele au fost întrerupte și reluate în după-amiaza zilei de 20 aprilie. De data aceasta, la ele au participat delegatul Căpitănatului Minier Zlatna, al prefecturii Alba, un reprezentant al procuraturii din Alba-Iulia, unul al Comandamentului militar din Sibiu și unul din partea justiției militare.

Revendicările prezentate de muncitori au fost : a) îmbunătățirea aprovizionării cu alimente și îmbrăcăminte ; b) majorarea salariilor ; c) plata ajutoarelor de scumpete și d) înlocuirea inginerului-șef al minei „Ștefania”¹.

Oficiul minier a promis că va face intervenții la autoritățile superioare pentru îmbunătățirea aprovizionării cu alimente și îmbrăcăminte și pentru majorarea salariilor ; că se vor distribui două vagoane de cartofi ; că se va distribui untură din cantitățile rechiziționate ; că s-au făcut intervenții la comisarul guvernamental și s-a promis fasolea necesară. Pentru bocanci și îmbrăcăminte s-a făcut comandă. Reclamațiile împotriva șefului de mină pentru amenzi și maltratarea muncitorilor vor fi cercetate de către Căpitănatul minier și se vor lua măsurile corespunzătoare².

În urma tratativelor, muncitorii greviști au obținut un ajutor de 100 de coroane pentru muncitorii permanenți și de 50 de coroane pentru cei provizorii. A doua zi, Oficiul minier din Ocna Mureșului a informat Căpitănatul minier din Zlatna că „împăcarea sub conducerea delegatului Ministerului de Finanțe... s-a terminat cu succes ieri-seară... Punctele de urgență din mină au fost ocupate aseară. Luni vor relua lucrul în întregime”³.

Greva de la salinele din Ocna Mureșului din 18—22 aprilie 1918, organizată și condusă de elementele revoluționare din sinul sindicatului, a alarmat serios autoritățile militare și civile, după cum se vede și din participarea numeroasă la tratative. Greviștii, prin lupta lor revoluționară dîrză, au silit încă o dată pe reprezentanții claselor stăpînitoare din Austro-Ungaria să promită și să satisfacă o parte din revendicările muncitorilor.

Un moment de afirmare a muncitorimii din Transilvania l-au constituit demonstrațiile de la 1 mai 1918 îndreptate împotriva războiului imperialist, pentru pace, vot universal și libertate națională. La ele au participat intens și muncitorii de la saline. Aceste demonstrații, ca și greva generală din întreaga Austro-Ungarie din 20—21 iunie și acțiunile greviste care au urmat, anunțau marile lupte revoluționare din toamna anului 1918 și sfîrșitul primului război mondial imperialist.

Printre acțiunile greviste premergătoare marilor lupte revoluționare din toamna anului 1918 se numără și cele de la saline. La 10 iulie, Comisia de reclamații de la Budapesta, temîndu-se de izbucnirea unei noi greve la Ocna

¹ Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C. M. Zlatna, pach. 1200—1400, actul 1268/1918.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, actul 1229/1918.

Mureșului, a dat o hotărîre prin care obliga Oficiul minier din localitate să majoreze retribuția la muncile pregătitoare cu 15%, la tăierea, adunarea și transportul sării cu 20%, iar muncitorilor neaprovizionați de întreprindere să le plătească un spor de scumpete de 10%¹.

În toamna anului 1918, muncitorii de la salinele din Transilvania s-au alăturat marilor lupte revoluționare, nimicind stăpînirea austro-ungară și creînd premisele pentru unirea Transilvaniei cu România. Ei au declarat o serie de greve, au organizat consilii muncitorești și chiar au înființat gărzi roșii. La 8 noiembrie 1918, muncitorii de la salinele din Turda au declarat grevă pe motivul că revendicările lor privind mărirea salariilor nu au fost satisfăcute². La Praid, muncitorii de la saline și soldații răsculați au dezarmat pe jandarmi și au creat un comandament al gărzilor roșii³. La 22 noiembrie, ziarul „Kolozsvári Hirlap” relatează că din unele comitate ale Transilvaniei soseau vești despre noi tulburări. La Ocna Mureșului, din cauza acțiunilor minerilor, activitatea autorităților și a jandarmeriei a încetat cu totul. Muncitorii mineri, punîndu-se în fruntea maselor răsculate, au deschis magazinele de alimente, distribuindu-le celor săraci și au luat vitele marilor proprietari. După ce le-au tăiat, carnea a fost împărțită populației flămînde⁴.

La 1 decembrie 1918, pe cîmpia de lîngă Alba-Iulia s-au adunat peste 100 000 de oameni, în majoritate țărani și muncitori români, proclamînd unirea Transilvaniei cu România, act just, progresist, corespunzător necesităților dezvoltării istorice și năzuințelor seculare ale poporului român spre desăvîrșirea unității naționale. Printre cei 10 000 de delegați trimiși de sindicatele muncitorești din toate orașele și centrele industriale și miniere din Transilvania, se numărau și reprezentanții muncitorilor de la saline. Grupurile delegaților muncitorimii de la salinele din Dej, Turda și Ocna Mureșului, ca și grupurile din Valea Jiului, Reșița și alte centre, au participat la adunare avînd în frunte steaguri roșii și tricolore. Întrebat fiind șeful unei delegații de muncitori de la Ocna Mureșului ce semnificație aveau steagurile roșii și tricolore, el a răspuns: „Înseamnă că vrem dreptate socială și unirea cu România”⁵.

Aruncînd o privire retrospectivă asupra celor expuse în prezenta lucrare, putem afirma că între anii 1914 și 1918 muncitorii de la minele de sare din Transilvania, în condițiile unei exploatare nemiloase social-economice, a lipsei de drepturi politice și a asupririi naționale, au dus o luptă permanentă, care a crescut de la an la an atît în amploare, cît și în intensitate, îmbrăcînd diferite forme, ca memorii de protest, greve, demonstrații etc. Lupta minerilor de la saline, conduși de elementele revoluționare din sînul sindicatelor și a aripilor stîngi a Partidului social-democrat, a fost îndreptată împotriva războiului și a asupririi naționale. În toamna anului 1918 muncitorii de la saline s-au alăturat marilor lupte revoluționare care au nimicuit stăpînirea austro-ungară și au pregătit condițiile pentru unirea Transilvaniei cu România.

¹ Arh. I.R.C.G.M. Hunedoara, sec. Brad, fond. C. M. Zlatna, pach. 2 100—2 400, actul 2 396/1918.

² „Elenzék” nr. 254 din 9 noiembrie 1918.

³ C. Cușnir-Mihailovici, *Mișcarea muncitorească din România între anii 1917—1921. Crearea P.C.R.*, București, Edit. politică, 1960, p. 210.

⁴ „Kolozsvári Hirlap”, nr. 275 din 22 noiembrie 1918, și „Elenzék”, nr. 267 din 24 noiembrie 1918.

⁵ T. Albani, *Douăzeci de ani de la unire*, vol. I, Oradea, 1938, p. 224—225